

לשכת הרבנות - כפר חב"ד

הלכות פורים

(בהתאם לקביעות שנה זו – ה'תשע"ז)

תענית אסתר:

*בשנה זו שייג אדר חל ביום השבת, מקדימים להתענות ביום חמישי. תענית אסתר היא התענית היחידה שמקדימים להתענות, ולא כשאר תעניות שאם הן חלות ביום השבת מאחרים את התענית לאחרי השבת. סיבת החילוק: התעניות האחרות באות משום אבלות ולכן מאחרים אותן ולא מקדימים. אך תענית אסתר אינה באה משום אבלות, אלא היא זכר לתענית שגזרו ביום שעמדו על נפשם ונלחמו בשונאיהם.

*הרוצה לקום לפני עלות השחר ולאכול או לשתות, יעשה על כך תנאי לפני שילך לישון. ואם לא התנה, מותר לו רק לשתות ולא לאכול.

אם רוצה לאכול יותר משיעור כביצה (57 גרם), צריך להתחיל את אכילתו יותר מחצי שעה לפני עלות השחר. אך בתוך החצי שעה שלפני עלות השחר אסור להתחיל לאכול שיעור כזה, מפני שמגיע זמן מצוות קריאת שמע. אך פחות משיעור כביצה, יכול להתחיל לאכול גם בתוך החצי שעה שלפני עלות השחר.

*חולה, זקן שתשש כוחו, מעוברת לאחר מ' יום המרגישה חולשה, מניקה, יולדת בתוך שלושים יום לאחר הלידה – פטורים מן התענית. אך יש להם למעט קצת באכילה ושתיה כדי לכלול את עצמם עם הציבור. כמו כן לא יתענגו בבשר ויין.

*חתן וכלה בתוך ז' ימי המשתה פטורים מלהתענות תענית אסתר, למרות שבשאר תעניות צריכים גם חתן וכלה להתענות. טעם החילוק: שאר תעניות באות משום אבלות, ואבלות של רבים דוחה את השמחה של החתן והכלה. ועוד: בפסוק כתוב בפירוש: "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", היינו שגם החתן צריך להתאבל על ירושלים. אך תענית אסתר לא באה משום אבלות, אלא היא זכר לצום שגזרו ביום שבני ישראל נקהלו ועמדו על נפשם בגזירת פורים, ועניין זה אינו דוחה את שמחת החתן והכלה.

*מותר להתרחץ בתענית אסתר - גם למחמירים שלא להתרחץ בשאר תעניות, וכן מותר לשמוע כלי נגינה ולחדש בגדים, מפני שתענית אסתר לא באה משום אבלות כנ"ל.

מחצית השקל:

*לפני מנחה של תענית אסתר - גם בשנה זו שתענית אסתר איננה סמוכה לפורים - נותנים צדקה זכר למחצית השקל שהיו נותנים בזמן בית המקדש בחודש אדר. נתינה זו שייכת לנס פורים משום ש"הקדים שקליהן לשקליו" (הקב"ה הקדים את נתינת מחצית השקל לבהמ"ק, לשקילת הכסף של המן, כדי להקדים רפואה למכה).

*מחצית השקל היא חצי מטבע של המדינה שנמצא בה, והיינו חצי שקל. ומפני שבפרשת שקלים כתוב ג' פעמים "תרומה", נותנים **שלוש** מטבעות של חצי שקל עבור כל אדם.

*היות ובמטבע מחצית השקל של תורה היה כסף טהור, יש נוהגים שהגבאי שם בקערה ג' מטבעות **שמעורב בהם כסף אמיתי** - כגון מטבעות **ישנות** של חצי דולר, וכל אחד קונה אותם (תמורת סכום שקובע הגבאי) ונותן למחצית השקל את ג' המטבעות.

ויש נוהגים לתת לצדקה שווי מטבע של מחצית השקל **שמן התורה**, והוא שווי של 9.6 גרם כסף טהור (כ-19.6 שקל). אך אין צריך לתת שווי זה עבור אשתו וילדיו.

***חיוב** נתינת מחצה"ש הוא על גברים מגיל בר מצווה (מג"א), ויש דעות (רמ"א) שמגיל עשרים. אך נוהגים לתת גם עבור בנים קטנים, ואפילו עבור עובר הנמצא במעי אמו, משום דכתיב: "זה יתנו כל העובר על הפקודים", ו"עובר" הוא רמז לעובר במעי אמו.

*למנהגינו נותנים מחצית השקל גם עבור אשתו ובנותיו, משום שנאמר בה "לכפר על נפשותיכם" (נתינת מחצה"ש לא הייתה רק כדי לקנות קרבנות ציבור - שבזה נשים לא היו שותפות, אלא היא הייתה גם כפרה לחטא העגל, ובזה גם נשים שייכות).

*הרבי הורה לחנך את הילדים הקטנים שהגיעו לחינוך לתת מחצית השקל בעצמם ומכספם, באופן שההורים מסייעים להם שיוכלו לתת זאת מתוך הרחבה. *לדעת כמה פוסקים יש לתת את מעות מחצית השקל לעניים דווקא. אך יש דעות שאפשר לתת לצורכי בית הכנסת ובית המדרש, זכר למחצית השקל שניתן למשכן ולמקדש. מן הראוי שתושבי הכפר יתנו את הכסף למשפחות מהכפר הזקוקות לכך (ע"י גבאי הצדקה שהתמנו לעניין זה).

*מי שאינו מתענה אינו עולה לתורה לקריאת פרשת "ויחל". אך אם קראו לתורה לאדם שאינו מתענה וחושש לספר שאינו מתענה - יכול לעלות.

*בשנה זו אומרים תחנון ואבינו מלכינו במנחה של תענית אסתר, כיון שהיא איננה ערב פורים.

שבת שלפני פורים:

*בשבת שלפני פורים קוראים פרשת זכור (מסוף פרשת כי תצא). יש בה מצוות עשה לזכור את אשר עשה עמלק ולמחות את זכרו. ומצות לא תעשה לא לשכוח מעשה עמלק.

דעת אדמו"ר הזקן (סי' רפב סעי' טז) כשיטת הפוסקים שקריאת פרשת זכור היא מן התורה.

על בעל הקורא לכוון להוציא את השומעים ידי חובת מצוות זכירת ומחיית עמלק בקריאה בפה, ועל השומעים לכוון לצאת ידי חובה מבעל הקורא (ראה שו"ע אדה"ז שם. ומדבריו שם משמע שא"צ לצאת ולהוציא **בברכות** שאומר העולה לתורה, ודלא כדעת החתם סופר בזה שצריך לצאת ולהוציא גם בברכות).

*מנהגינו כמו הדעות הסוברות שגם נשים חייבות לשמוע פרשת זכור.

*אומרים אב הרחמים.

*אין אומרים צדקתך בתפילת מנחה.

*מותר לבעל הקורא ללמוד ולחזור בשבת על טעמי המגילה.

הבאת המגילה לבית הכנסת ותפילת ערבית:

*אסור להביא את המגילה בשבת לבית הכנסת עבור הקריאה במוצאי שבת, מפני שאסור להכין משבת לחול. לכן יש לגבאי בתי הכנסת לאחר את תפילת ערבית של מוצאי שבת, כדי שהציבור יוכל להביא את המגילה.

*יזהר כל אחד לומר "ברוך המבדיל בין קודש לחול" לפני שייקח את המגילה

לבית הכנסת.

*אם יוצא ידי חובת מגילה בבית הכנסת, יבדיל רק לאחר קריאת המגילה.

אך אם קורא את המגילה רק בבית יבדיל לפני כן. וכן אם יצא י"ח מגילה בבית הכנסת וקורא בביתו לאחרים – יבדיל לפני הקריאה בביתו.

*נשארים בבגדי שבת בפורים.

*בשמונה עשרה של ערבית אומרים "ועל הניסים".

שכח לומר "ועל הניסים" בתפילת שמונה עשרה: אם נזכר לפני שאמר שם ה'

בחתומת הברכה ("הטוב שמך ולך נאה להודות"), יאמר שם "ועל הניסים" – למרות

שהזכיר שם ה' ב"הא-ל ישועתנו ועזרתנו".

אך אם נזכר לאחר שאמר שם ה' בחתימת הברכה, כשיגיע ל"יהיו לרצון" הב' יאמר: "יהי רצון מלפניך שתעשה לנו ניסים ונפלאות כמו שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", וימשיך "ועל הניסים".
ואם עקר רגליו אינו חוזר.
*לאחר שמונה עשרה של ערבית אומרים קדיש תתקבל, וקוראים את המגילה.

קריאת המגילה – ברוב עם:

*קריאת המגילה צ"ל ברוב עם משום פרסומי ניסא, ולכן בבית כנסת שיש בו כמה חדרים, צריכים כולם להתאסף לקריאת המגילה במניין אחד. וכן אם יש לאדם מניין אנשים בביתו, לא יקראו את המגילה בבית, אלא ילכו לבית הכנסת לשמוע ברוב עם. ואפילו כוהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם היו מבטלים את העבודה בבית המקדש והולכים לשמוע מגילה עם הציבור, משום פרסומי ניסא.

*נשים חייבות בקריאת המגילה – כמו בכל מצוות הפורים.

אם אפשר לשמוע היטיב את המגילה מעזרת הנשים של בית הכנסת, עדיף שנשים תלכנה לשומעה שם - משום פרסומי ניסא. אך אם אי אפשר לשמוע היטיב את המגילה מעזרת הנשים של בית הכנסת, אפשר לקרוא לנשים בבית.

*מחנכים את הקטנים והקטנות למצוות מגילה.

קטן שהגיע לחינוך למקרא מגילה (בן שש-שבע בהתאם לחריפותו) ואינו מסוגל לשמוע את כל המגילה, יש לחנכו לשמוע עכ"פ ככל יכולתו.

*"מנהג טוב" להביא קטנים וקטנות לבית הכנסת לשמוע קריאת המגילה, כדי לחנכם למצוות פרסומי ניסא. אך אין להביא לבית הכנסת ילדים קטנים המרעישים ומפריעים לשמוע את המגילה.

כתב הלבוש, שזה שהקהל נוהגים לקרוא בעצמם את הפסוקים "איש יהודי", "ומרדכי יצא" וכו' שהם עיקר התחלת הנס וסופו, זהו כדי לעורר את הקטנים שלא יישנו ויתנו ליבם על הקריאה, ומקרין אותם הפסוקים כדי לחנכם ע"ש.

כופלים כאגרת:

*בעל הקורא, ולמנהגינו גם השומעים, כופלים את המגילה כאגרת לשלושה חלקים.

כופלים לפני שבעל הקורא מברך את הברכות, כדי שלא יהיה הפסק בין הברכות לבין קריאת המגילה. כך הוא גם אם קורא את המגילה ביחידות. למנהג הרבי, המגילה נשארת כאיגרת כל משך זמן הקריאה.

ברכות המגילה:

* בעל הקורא מברך את הברכות וכולם יוצאים ממנו י"ח (שו"ע אדה"ז סי' ריג ס"ו). אך להעיר שמנהג הרבי לברך בעצמו את הברכות על קריאת המגילה יחד עם בעל הקורא, הן בלילה והן ביום (וראה פסקי תשובות סי' תרצב ס"א). השומעים לא יענו "ברוך הוא וברוך שמו" על הברכות. ואם ענו, יצאו י"ח בדיעבד.

* בעל הקורא צריך לומר את הברכות בעמידה (ככל ברכות המצוות שצ"ל בעמידה, שו"ע אדה"ז סי' ח ס"ג).

בשעת הברכות יעמדו גם השומעים, מפני ש"שומע כעונה". גם הקורא את המגילה ביחידות יעמוד בשעת הברכות. גם נשים יעמדו בשעת הברכות.

* לכתחילה על בעל הקורא להתכוון להוציא את השומעים ידי חובת הקריאה והברכות, ועל השומעים להתכוון לצאת ידי חובתם. אך כאשר התאספו בבית הכנסת או במקום מיוחד כדי לשמוע מגילה, ה"ה נגררים אחר מחשבתם הראשונה שבאו לשם כדי לשמוע מגילה, ויצאו ידי חובה גם בלי כוונה מיוחדת לצאת ולהוציא.

* אין להפסיק בדיבור מתחילת הברכות על קריאת המגילה, עד לאחר ברכת "הרב את ריבנו" שלאחר קריאת המגילה.

אם הפסיק בדיבור בין הברכות לבין תחילת הקריאה, חוזר ומברך "על מקרא מגילה" בלבד. אך "שהחיינו" ו"שעשה ניסים" לא יברך שוב. אישה שנאלצה להפסיק באמצע קריאת המגילה בבית כגון בשביל לגשת לטפל בתינוק, תשתדל מאד שלא לדבר, ויכולים להמתין לה עד שתחזור ותמשיך לשמוע.

הלכות בקריאת המגילה:

* בעל הקורא עומד בשעת קריאת המגילה - מפני "כבוד הציבור", והשומעים יכולים לשבת. אך מנהג הרבי לעמוד בזמן קריאת המגילה.

אם קורא ליחידים או לנשים יכול גם בעל הקורא לשבת, מפני שאין שייך במקרה זה הטעם של "כבוד הציבור".

*אם החסיר אפילו תיבה אחת בקריאה או בשמיעה – לא יצא, וצריך לחזור ולקרוא מן המקום שהחסיר. לכן על בעל הקורא לשים אל לבו לבטא היטיב כל תיבה ותיבה.

*אם טעה בניקוד התיבה, וקרא באופן שאינו משנה את משמעות התיבה – כגון שקרא "יהודיים" במקום "יהודים" - יצא. אך אם קרא באופן המשנה את המשמעות, כגון "ומרדכי יושב" במקום "ומרדכי יושב", צריך לחזור ולקרוא מן המקום שטעה.

*ראוי לשמוע את המגילה מתוך **מגילה כשרה דווקא** ולא מתוך חומש. מפני שאם בשעת הקריאה מחשבותיו של השומע שוטטו בעניינים אחרים, יש דעות שיצא רק אם עכ"פ **קרא בעצמו כל תיבה מתוך מגילה כשרה**, ועכ"פ **עקב בעיניו במגילה כשרה בכל תיבה** שקרא בעל הקורא. אך אם עשה כן רק בתוך חומש יש דעות שלא יצא י"ח מקרא מגילה (הובאו הדעות בזה בפסקי תשובות סי' תרצ ס"ד).

כמו כן, השלמה ע"י קריאה בחומש - אפילו של **מעט** תיבות **שלא שמע** מבעל הקורא – מועילה רק בדיעבד, ולכתחילה עדיף להשלים התיבות ע"י קריאה ממגילה כשרה דווקא.

*השומע מתוך מגילה כשירה, יכול לכתחילה לקרוא בלחש יחד עם בעל הקורא, ולכתחילה ישמיע לאזניו. אך השומע מתוך חומש לא יקרא יחד עם בעל הקורא. רק אם החסיר כמה מילים יכול לומר בפיו מהר את המילים שהחסיר, ויגיע למקום שבעל הקורא אוחז בו וימשיך משם לשמוע באזניו.

*הקורא את המגילה לעצמו, לכתחילה צריך להשמיע לאזניו. אך בדיעבד יצא גם אם לא השמיע לאזניו.

*גם בקריאה ליחידים, אומרים השומעים בעצמם את ד' הפסוקים של גאולה ("איש יהודי", "ומרדכי יצא", "ליהודים", "כי מרדכי").

*בעל הקורא מגביה את קולו מ"בלילה ההוא", מפני ששם מתחיל הנס. בקריאת המגילה ביום, באמירת הפסוק "ליהודים וגו' **ויקר**" ימשמש התפילין וינשקם.

*מנענעים את המגילה בתיבות "האיגרת הזאת", ו"אגרת הפורים הזאת השנית".

*לכתחילה אומרים – בעל הקורא והשומעים – את עשרת בני המן בנשימה אחת. ומתחילים ב"חמש מאות איש" מפני שעשרת בני המן היו שרי חמישים על אותם חמש מאות איש. וקוראים גם תיבת "עשרת" באותה נשימה, כדי להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד.

אם אין לבעל הקורא נשימה ארוכה, ישתדל לקרוא בנשימה אחת עכ"פ את שמות עשרת בני המן עצמם - מ"ואת פרשנדתא" עד "ויזתא".

*במהלך קריאת המגילה, בין פסוק לפסוק יפסיק רק כדי נשימה, מפני שצריך לקוראה כאיגרת - ברצף. אך בין פרק לפרק ינוח רגע.
*הקורא את המגילה, וכן השומעים, לא יפסיקו בדיבור בין סיום קריאת המגילה לבין ברכת "הרב את ריבנו". אם דיבר לא יברך בעצמו, אלא ישמע את הברכה מאדם שלא דיבר.

*גם השומעים יעמדו לברכת "הרב את ריבנו" שבסיום קריאת המגילה.
*לדעת הרמ"א (תרצב,א) וכ"כ אדה"ז בסידורו, את ברכת "הרב את ריבנו" מברכים רק כשקוראים את המגילה בציבור ולא ביחיד. ולהעיר שהרבי מביא (אגרו"ק ח"ג ע' שלז) שאדמו"ר הרי"ף בירך ברכה זו ביחיד (וראה פסקי תשובות סי' תרצב ס"ד הדעות בזה).

*למנהגינו, כורכים את המגילה רק לאחר ברכת "הרב את ריבנו".

ספק אם שמע את כל המגילה:

*אישה שמסתפקת אם שמעה את כל הקריאה או שהחסירה משהו, אינה צריכה לשמוע את המגילה פעם נוספת, משום שחיוב נשים במגילה הוא רק מדרבנן ואין זה מדברי קבלה, ו'ספק דרבנן לקולא'.

אך איש שמסתפק אם שמע את כל הקריאה או שהחסיר תיבה ממנה, או שמסתפק אם קרא את המגילה נכון או שקרא באופן המשנה את משמעות הדברים – חלוק הדין בין הקריאה של היום לבין הקריאה של הלילה. שבקריאה של לילה שחיוב האנשים בה הוא רק מדרבנן, 'ספק דרבנן לקולא' ואינו צריך לקרוא שוב את המגילה. אך בקריאה של יום שחיוב האנשים בה הוא מדברי קבלה, הרי זה חמור יותר, ויש דעות שלא אומרים בזה 'ספק דרבנן לקולא' וצריך לקרוא שוב את המגילה.

קריאה במגילה של חברו ללא רשות:

לגבי שימוש בטלית של חברו יש כלל שיניחא ליי לאיניש למעבד מצוה בממוניה'. אך לגבי שימוש בספרים של חברו הדין הוא שאסור לקרוא בהם שלא מדעת חברו, מחשש שיתקלקלו. בעקבות זה יש מחלוקת אם מותר לקרוא במגילה של חברו ללא רשות: יש דעה שכיון שבמגילה רק קוראים ולא לומדים, אין חשש שתתקלקל כמו בספרים, ומותר להשתמש בה ללא רשות. אך יש דעות שאסור להשתמש בה ללא רשות.

וצריך להיזהר בזה, אא"כ יודע שלא אכפת לחברו שייקח.
ובכל אופן גם לדעות שמותר לקחת בלי רשות, זהו רק כדי לקרות בה באותו
בית, אך להוציאה משם בכל אופן אסור.

קריאה עבור אדם אחר:

*אדם שכבר יצא י"ח מגילה וקורא אותה עבור אדם אחר, יברך **השומע** את
הברכות שלפני המגילה.

גם במקום שאין מנין, ראוי שאחד יברך ויקרא עבור כולם, ולא שכל אחד
יברך ויקרא לעצמו (דעת אדה"ז בשו"ע סי' ריג ס"ו).

*הקורא את המגילה לנשים, אם הקורא כבר יצא י"ח מגילה בעצמו אך יש
שם איש שעדיין לא יצא י"ח ומבקש לצאת בקריאה זו, יברך האיש בקול, והנשים
תצאנה ממנו י"ח הברכות.

אך אם אין שם איש המבקש לצאת י"ח בקריאה זו, כל אחת מן הנשים
תברך בעצמה את הברכות שלפני המגילה (יש דעות שאפילו הן עשר נשים, תברך כל
אחת לעצמה, ואחת לא תוציא את כולן - ראה פסקי תשובות סי' תרצג ס"ז).

*במקרה שאישה מברכת את הברכות, יש שקו"ט בפוסקים אם תברך בנוסח
"על **מקרא** מגילה" או "**לשמוע** מגילה" – אם אישה חייבת **בקריאה** כמו איש, או
שחייבת רק **בשמיעה**.

יש אומרים, שכאשר הרבי קרא את המגילה ב'בית הרב', בירכו הנשים
לעצמן "על **מקרא** מגילה". כך פסק אבי מורי הרב ע"ה, שלמנהגינו מברכת "על
מקרא מגילה". ולהעיר שגם לפי הדעות שצריכה לברך "**לשמוע** מגילה", אם אמרה
"על **מקרא** מגילה" יצאה.

*אדם שקורא רק עבור קטנים שהגיעו לחינוך, אם הקטן מסוגל להקשיב לכל
המגילה, יברך הקטן בעצמו – ויכול לברך גם אם בפועל לא ישמע כל מילה. אך אם
הקטן אינו מסוגל להקשיב לכל המגילה, לא יברך, ויקראו עבורו בלי ברכה.

*עיקר מצוות קריאת המגילה הוא **ביום** הפורים, ולכן אם יש לאדם שתי
אפשרויות מתי לצאת ל'מבצע' קריאת המגילה – בליל פורים או ביום הפורים,
יעדיף את הקריאה ביום.

הבדלה, סעודה וברכת המזון:

*אחר קריאת המגילה בלילה (מוצש"ק) אומרים ויהי נועם, ואתה קדוש,
קדיש **בלא תתקבל**, עלינו, קדיש יתום, משניות וקדיש דרבנן. הבדלה, ויתן לך.

*בליל פורים מרבנים קצת בסעודה.

*אם שכח לומר "ועל הניסים" בברכת המזון – לפני "ועל הכל": אם נזכר לפני שאמר שם ה' בחתימת הברכה ("ברוך את ה' על הארץ ועל המזון"), יאמר שם "ועל הניסים" – למרות שהזכיר שם ה' באמירת "ועל הכל ה' אלוקינו".
אך אם נזכר לאחר שאמר שם ה' בחתימת הברכה – ימשיך את ברכת המזון (ואינו רשאי לומר "למדני חוקך"), וכשיגיע ל"הרחמן" יאמר "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", ויאמר "ועל הניסים".

יום הפורים:

*אין טועמים בבוקר לפני קריאת המגילה – כמו שאין טועמים לפני קיום כל מצווה. ויש להעיר, שעל פי הנ"ל שעיקר מצוות קריאת המגילה היא ביום (מפני שהחיוב בלילה הוא רק מדרבנן, אך החיוב ביום הוא מדברי קבלה), גם מי שמקל לעצמו (במקרה שפורים סמוך לתענית אסתר) לטעום בליל פורים לפני קריאת המגילה, צריך להחמיר יותר לעניין טעימה לפני קריאת המגילה ביום.
*קוראים בתורה פרשת "ויבוא עמלק".

מי שלא שמע פרשת זכור בשבת זכור, יכול לצאת י"ח זכירת מעשה עמלק בקריאה זו.

*למנהגינו, מיד לאחר קריאת התורה – עוד לפני שמכניסים את הס"ת להיכל – קוראים את המגילה.

*על פי קבלה יש לקרוא את המגילה לאחר התפילה דווקא, ואפילו אם בשל כך יצטרך לקרוא את המגילה ביחידות (כפ החיים סי' תרפז סקי"ח).

*יש להקפיד גם ביום הפורים לקרוא את המגילה במניין אחד גדול משום ברוב עם הדרת מלך, ובפרט שעיקר מצוות קריאת המגילה הוא ביום.

*גם בקריאת המגילה ביום מברכים "שהחיינו", ומכוונים לפטור גם את שאר מצוות היום – מתנות לאביונים, משלוח מנות וסעודת פורים.

גם אם כבר קיים את שאר מצוות היום יש לברך שהחיינו, מפני שקריאת המגילה לבדה מחייבת ברכה גם ביום.

*לאחר קריאת המגילה אומרים אשרי ובל"צ וקדיש שלם. מכניסים את הס"ת להיכל, ואומרים בית יעקב וכו'.

*זמן קריאת המגילה ביום הוא לכתחילה מנץ החמה, ובדיעבד מעלות השחר. והזמן הוא עד שקיעת החמה, ובדיעבד עד צאת הכוכבים.

אם התחיל לקרוא את המגילה בבין השמשות של יום הפורים, יקרא בלא ברכה.

*אם יש ברית בבית הכנסת, מלים בין קריאת התורה לבין קריאת המגילה. ולמנהגינו שמכניסים את הס"ת להיכל רק לאחר קריאת המגילה, יש לכסות את הס"ת כל זמן הברית.

מנהגי היום:

*שמחת פורים היא כל היום, כדכתיב "ימי משתה ושמחה".
 *שמחת פורים גדולה הרבה משמחת יום טוב.
 *קיום מצוות היום צ"ל עד השקיעה, ובדיעבד עד צאת הכוכבים.
 *הרבי נהג לאכול במשך היום אוזן המן ממולא בפרג, לקיים מנהג ישראל בזה.

*אין עושים מלאכה בפורים, והעושה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם (שו"ע תרצו, א). אך מותר לעשות מלאכה לצורך פורים.
 מסחר מותר בפורים, ולכן מותר למכור בחנויות. אך יר"ש ימעט בזה אם זה שלא לצורך היום, ונכון שלא יפתח את החנות כלל – מלבד חנויות מזון שמותר לפתוח בפורים.

*אין לבנות בית בפורים, אפילו על ידי גוי בקבלנות.
 *לכתחילה אין להסתפר ואין ליטול ציפורניים בפורים. אך לצורך מצווה מותר.

*אין לכבס בפורים – אם אינו צורך היום.

משלוח מנות:

*זמן משלוח מנות הוא **ביום** הפורים, ואין יוצאים י"ח במשלוח מנות בליל פורים.

*יש לשים לב לקיים מצוות משלוח מנות רק לאחר ברכת שהחיינו שמברכים קודם קריאת המגילה – המתייחסת גם למשלוח מנות. ואם אירע ששולח מנות לפני שבירך שהחיינו, יכוון שלא לצאת י"ח במשלוח מנות זה.
 *גם עני המתפרנס מן הצדקה חייב במשלוח מנות. ואם אין לו מה לשלוח, יחליף עם חברו את סעודתו.

*נשים חייבות במשלוח מנות – כמו בכל מצוות הפורים.
 *אישה תשלח לאישה, ואיש לאיש, ולא להיפך (רמ"א).
 *אישה נשואה תשלח בעצמה ואינה יוצאת במה שבעלה שולח. אך בעלה יכול לשלוח בשמה אם הדבר נעשה בידיעתה.

*נערים ונערות מגיל בר ובת מצווה, חייבים במשלוח מנות בעצמם.

*קטן וקטנה שהגיעו לחינוך, האב חייב לחנכם במצוות משלוח מנות, ויקנה להם מנות כדי שיוכלו לשלוח.

*החיוב הוא לשלוח שתי מנות לאיש אחד. מנהג הרבי לשלוח לכהן לוי וישראל.

*משלוח מנות צריך להיות לאדם הנחשב "רעהו", כדכתיב "משלוח מנות איש לרעהו".

*לדעת הרוגצ'ובי, אדם ששולח מנות לחברו כהכרת הטוב על טובה שעשה לו - לא יצא ידי חובת משלוח מנות לכתחילה. מפני שמצוות משל"מ היא לשלוח לרעהו **מתנת חנינם** – כדכתיב "מנות", ו"מן" הוא דבר הניתן בחינם כמו המן במדבר שניתן בחינם מן השמים, ולא ניתן לשם הכרת הטוב.
*לדעת רוב הפוסקים צריך לשלוח מנות לגדול, ולא יצא י"ח במשל"מ לקטן שהגיע לחינוך.

*שתי המנות יהיו ב' מיני אוכל שונים זה מזה בטעמים (ואפילו אם ברכתם שוה), או ב' מיני משקה שונים זה מזה בטעמים (ואפילו אם ברכתם שוה), או מין אוכל ומין משקה – וכך עדיף. וצ"ל כאלו הראויים לאכילה מיד.
*לכתחילה צריך לתת את שתי המנות יחד.

*לכתחילה ייתן מנות חשובות ומכובדות, ובדיעבד כל מנה ממין האוכל תהיה לפחות כזית (27 גרם), וכל מנה ממין המשקה תהיה לפחות רביעית (86 גרם).
*לכתחילה שולחים מנות ע"י שליח – כמו שכתוב "**ומשלוח מנות**", ושולחים ע"י הקטנים כדי לחנכם במצוות – למרות שאין להם דין שליחות.

אך גם אם הביא את המשלוח מנות בעצמו – שלא על ידי שליח, יצא ידי חובתו, כיון שסיבת המצווה מתקיימת גם כאשר שלח בעצמו, וזה העיקר.

*המצווה מתקיימת רק כאשר המשל"מ מגיע ליד המקבל. ולכן צריך להקפיד שהמשל"מ יגיע ליד המקבל ביום הפורים עצמו, ולא מספיק שהשולח ישלח ביום הפורים והם יגיעו למקבל אחרי השקיעה של יום הפורים.

*מספיק להניח את המשל"מ בביתו או בחצרו של חברו, וחצרו קונה לו. אך צריך להודיע לחברו ביום הפורים ששלח לו, ויצא י"ח גם אם המקבל לקח את המשל"מ רק אחרי פורים.

*השולח מנות לחברו ומתנה עמו שיהיה במתנה על מנת להחזיר - לא יצא (מפני שלא התקיימו בזה ב' הטעמים למשלוח מנות דלקמן).

*משלוח מנות ממעות מעשר כספים: כדי לקיים את **החיוב** שלו, היינו ב' מנות לאדם אחד, אינו יכול ליטול ממעות מעשר. אך יותר מחיובו, כגון לתת לאנשים נוספים, יכול לתת ממעות מעשר כספים.

הטעם למשלוח מנות – והנפק"מ:

*יש מחלוקת גדולה בטעם מצוות משלוח מנות: לדעת התרומת הדשן הדבר בא לצורך סעודת פורים - כדי שיהיה לכולם את צורכי הסעודה, כי יש עניים המתביישים לבקש צדקה וחוששים שלא יהיו להם צורכי הסעודה. אך לדעת הר"ש אלקבץ בספרו מנות הלוי הדבר בא כדי להרבות אהבה ורעות בין יהודים – היפך דברי המן שאמר שעם ישראל "מפוזר ומפורד".

- יש כמה נפק"מ בין הטעמים, כגון:

א. לדעת התרוה"ד משלוח מנות חייב להיות מין אוכל – וצריך להיות אוכל המוכן לסעודה. אך לדעת הרש"א אפשר לשלוח כל דבר המבטא אחווה ורעות, וגם בספרים או בתכשיטים או בכסף יוצא ידי חובת משלוח מנות.

ב. לדעת התרוה"ד המשלוח מנות צריכים להגיע אל המקבל בזמן שעוד יכול ליטול ידיים ולאכול סעודת פורים. אך אם המשלוח מנות הגיע אל המקבל בסוף היום ממש – באופן שכבר לא יספיק לאכול סעודת פורים, לא יצא הנותן י"ח משלוח מנות. אך לדעת הרש"א הנותן יצא י"ח, משום שהראה אחווה בעצם הנתנה שהייתה עוד ביום הפורים.

ג. לדעת התרוה"ד אין הכרח שהמקבל יידע מי שלח לו, מפני שהעיקר הוא שיהיו למקבל צורכי הסעודה. אך לדעת הרש"א המקבל צריך לדעת מי שלח לו, כדי לפעול אחווה ורעות בין הנותן לבין המקבל.

ד. לדעת התרוה"ד אדם שאינו בעיר, יכולים בני הבית או אדם אחר לזכות לו ולשלוח עבורו – אפילו אם הוא אינו יודע מזה, כיון שהעיקר במשל"מ הוא שחברו יקבל ממנו. אך לדעת הרש"א לא מועיל לזכות עבורו, מפני שאם הנותן אינו יודע ששולחים עבורו, אין הוא מרגיש אהבה ואחווה כלפי המקבל. רק אם ציווה לשלוח עבורו – יוצא ידי חובתו.

ולמעשה יש להקפיד לשלוח מנות באופן שייצא ידי חובה לפי שתי הדעות.

הפרשת חלה:

*המכנינים בביתם אוזני המן למשלוחי מנות, צריכים לזכור להפריש חלה כדין. היינו מ: 1,230 קמח - בלי ברכה, ומ: 1,660 קמח - עם ברכה.

*המכנינים כמה סוגי עיסות, כגון עיסה אחת של עוגת שמרים ועיסה אחת של אוזני המן, אם התערובת של העיסות שונה זו מזו ומקפידים שלא יתערבו זה עם זה, צריך שיהיה שיעור חלה בכל עיסה בפני עצמה, ועיסה אחת אינה יכולה להצטרף עם זולתה לשיעור חלה.

*אך אם העיסה היא אותה עיסה, ורק שמחלקים אותה ושמים בה כמה סוגים של מילויים, העיסה כולה מצטרפת לשיעור חלה, כיון שלא מקפידים שהעיסה עצמה תתערב, והחיוב בהפרשת חלה חל בעודה עיסה – עוד לפני ששמו בה את המילויים.

גם אם לא הפרישו חלה בעודה עיסה ומפרישים רק לאחר ששמו בה את המילוי, ובכל סוג של מילוי אין שיעור חלה בפני"ע, מ"מ העיסה כולה מצטרפת לשיעור חלה, מפני שבזמן שהייתה **עיסה** כבר התחייבה בחלה.

*כתוב בשו"ע, שהלש עיסה שיש בה שיעור חלה, ובדעתו לחלקה לכמה אנשים וביד כל אחד מהם לא יהיה שיעור חלה – העיסה פטורה מהפרשת חלה. על פי זה יש אחרונים שכתבו, שהמכינים בביתם מיני מזונות כדי לחלקם למשלוחי מנות, ה"ה פטורים מהפרשת חלה, כיון שלא יגיע ליד אף אדם (שיקבל משלוח מנות) מזונות בשיעור חלה.

אכן, כאשר הרבי שלח מצות לפני פסח על מנת לחלק לכל אחד ואחד חתיכת מצה, הפריש הרבי חלה – ובברכה, למרות שלא היה ביד אף אדם שקיבל מן המצות שיעור חלה בפני"ע?

והביאור בזה הוא (ראה בשו"ע יו"ד סי' שכו סעי' ב בט"ז ובש"ך), שזה שעיסה העשויה להתחלק לאחרים פטורה מחלה, זהו דווקא כאשר מחלקים לאחרים את העיסה עצמה. אך אם החלוקה לאחרים נעשית רק לאחר האפיה, ה"ה חייבת בחלה, כיון שחיוב חלה חל בעודה עיסה, ואז היה שיעור חלה ביד אדם אחד בפני עצמו. לזה הרבי הפריש חלה בברכה מן המצות, כיון שחלוקת המצות נעשתה רק לאחר האפיה.

- ולפי זה, גם מן המזונות הנעשים על מנת לחלקם למשלוחי מנות יצטרכו להפריש חלה, מפני שחלוקת מיני המזונות נעשית רק לאחר האפיה, ובעודה עיסה הייתה ביד אדם אחד.

*אם אדם קיבל למשלוחי מנות מיני מזונות מאותו סוג, והאנשים ששלחו לו אותם לא הפרישו מהם חלה כיון שאפו בביתם פחות משיעור חלה, אך המקבל הניח את מיני המזונות בקופסה אחת ויש בהם שיעור חלה יחד – התחייבו אצלו בחלה כיון שהסל מצרפם. וצריך ליזהר שלא לאוכלם ולא לשולחם לחברו בלא להפריש מהם חלה עכ"פ בלי ברכה.

מכל זה מובן, שיש להיזהר שמיני המזונות שמכינים למשלוחי מנות יהיו בשיעור חלה, ויפרישו מהם חלה, כדי שלא להכשיל אחרים באיסור ח"ו.

מתנות לאביונים :

*המצווה היא לתת ביום הפורים, ואין יוצאים ידי חובה בנתינה בליל פורים.
*יש לתת לאחר ברכת שהחיינו שמברכים לפני קריאת המגילה – המתייחסת גם למתנות לאביונים.

- ואם פוגש עני לפני כן, ייתן לו צדקה, אך יכוון שלא לצאת י"ח מתנות לאביונים בנתינה זו, כיון שנעשתה לפני ברכת שהחיינו.
*צריך לתת לשני עניים, מתנה אחת לכל עני.

*שיעור המתנה: מן הדין – פרוטה לכל עני. ויש אומרים שצריך לתת לכל עני שווי של כביצה (57 גרם) אוכל. ויש אומרים שצריך לתת לכל עני שווי של ג' ביצים אוכל (כשני שקלים).

*במג"א (סי' תרצה, סקט"ו) כותב שצריך לתת כסף למתנות לאביונים ע"ש. אך בדיעבד יצא גם אם נתן אוכל.
*יש לתת את הכסף לעני – או עכ"פ לגבאי צדקה - בו ביום. ועדיף שגם העני יקבל בו ביום.

*לכתחילה ייתן את המתנות – לאביונים דווקא, והם עניים שאין להם כלום – אפילו לסעודת פורים.

אך יוצא י"ח מתנות לאביונים גם בנתינה לאדם שאין לו כל צרכו, היינו שהוצאותיו הרגילות - והם הוצאות שאינן בגדר "מותרות" - עבורו ועבור בני ביתו, גדולות מהכנסותיו, ואין לו נכסים שיכול למוכרם. גם אדם שנקלע להוצאות חריגות כגון נישואי ילדיו או הוצאות רפואיות ל"ע ואין לו כדי פרנסת משפחתו, הוא בגדר עני וניתן לתת לו מתנות לאביונים.

ולהעיר, שאין יוצאים י"ח מתנות לאביונים בכסף שנותנים למלמדים למשלוח מנות.

*גם נשים חייבות במתנות לאביונים.

*בעל יכול לתת מתנות לאביונים עבור אשתו - גם שלא בדיעתה, ולא כמו במשלוח מנות שצ"ל בדיעת הנותן דווקא (לדעת הרש"א כנ"ל. טעם החילוק: משלוח מנות שבאים כדי לפעול אחווה ורעות, צ"ל בדיעת הנותן כדי לפעול אחווה בין הנותן לבין המקבל כנ"ל. אך במתנות לאביונים שהעיקר הוא קבלת העני, אפשר לתת עבור אדם אחר גם שלא בדיעתו, מפני שהעיקר שהעני קיבל בגללו).

*חילוק נוסף בין מתנות לאביונים לבין משלוח מנות: מתנות לאביונים מותר לאיש לתת לאישה, ואישה יכולה לתת לאיש, כיון שהם ניתנים לצדקה ולא חוששים שתצא מזה תקלה. ודלא כמו במשלוח מנות שצ"ל דווקא איש לאישה לאישה כנ"ל.

*קטן וקטנה שהגיעו לחינוך, האב צריך לחנכם למצוות מתנות לאביונים, וייתן להם כסף לזה.

*לדעת הב"ח והט"ז, גם עני המתפרנס מן הצדקה חייב לתת מתנות לאביונים.

*אין מדקדקים במעות פורים אם המבקש עני או עשיר, גדול או קטן, אלא כל הפושט יד לבקש צדקה – נותנים לו, ואפילו לגוי (שו"ע תרצד, ג).
 כתב הרמב"ם (הלי מגילה פ"ב הי"ז): "מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".

סעודת פורים:

*לפני הסעודה מתפללים מנחה.

*נוטלים ידיים ואוכלים פת (וע"ע באגרו"ק ח"ה ע' רנו), ויש לשים לב שנוטל ידיו ואוכל כזית לפני השקיעה (ולא רק כדי לקיים סעודת פורים לפני השקיעה, כי אם גם משום שאם לא יאכל כזית לפני השקיעה, לא יוכל לומר "ועל הניסים" בברכת המזון כשיברך לאחר צאת הכוכבים).

*מצווה להרבות בסעודה, כיון שכתוב במגילה "משתה ושמחה".

*מצווה לאכול בשר בסעודת פורים (וע"ע באגרו"ק ח"ה ע' רנו).

גם נשים צריכות לאכול לחם ובשר בסעודת פורים.

*אוכלים קרעפלאך (כיון שביו"ט אין שמחה אלא בבשר, ובפורים היו"ט מכוסה כיון שמותר במלאכה, לכן מכסים גם את הבשר).

*חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (שו"ע תרצה, ב). ויש אומרים שא"צ להשתכר כל כך, אלא ישתה יותר מרגילותו ויירדם מתוך השתייה, ומתוך שישינו אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי (רמ"א שם).

*יש לשתות יין בסעודה ואין להסתפק בשאר משקים המשכרים, מפני שרש"י (מגילה ז, ב) פירש דברי רבא שם חייב איניש לבסומי כו' שכוונתו "להשתכר ביין". וכ"כ הרמב"ם (מגילה פ"ב הט"ו) "ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו". והרי המשתה של אחשורוש היה "משתה היין".

*נשים וקטנים פטורים משתיית יין.

*אצל רבותינו נשיאנו סעודת פורים רק התחילה ביום, אך עיקר ההתוועדות

הייתה בליל טו.

*נוהגים לנגן האפ קאזק בסעודת פורים (שיחת פורים תשל"ב).

*אומרים "ועל הניסים" גם כשמברך ברכת המזון בלילה – אם לא התפלל ערבית לפני כן בתוך הסעודה.

*שבע ברכות הנערכות בסעודת פורים אינם מצריכים 'פנים חדשות', מפני שפורים דינו כיו"ט, וביו"ט אי"צ פנים חדשות כמבואר בשו"ע (אהע"ז סח,ב).
*כתוב ברמ"א (תרצו,ח) שנהגו ללבוש פרצופים בפורים. ויש להיזהר שאיש לא ילבש בגדי נשים וכן להיפך. גם יש להיזהר לא להלביש לילדים קטנים כנ"ל, מפני שאף שהקטן פטור ממצוות אך אין להלביש לו בידיים דבר שאינו ראוי.

בן עיר ובן כרך:

ערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון קוראים בט"ו, אך ערים שאינן מוקפות חומה מימות יהושע קוראים בי"ד (זה שתלו את הדבר בהיקף מימות יהושע דווקא, ולא בהיקף בזמן נס פורים, זהו כדי לתת כבוד לארץ ישראל שהייתה חרבה בזמן נס פורים).

*המבקש לנסוע ממקום שאינו מוקף למקום המוקף, או להיפך:
הכלל הקובע בזה הוא, המקום שהאדם נמצא בו בעלות השחר של יום יד ושל יום טו. ולכן:

תושב כפר חב"ד הנמצא בכפר ביום ראשון יד אדר ורוצה לנסוע לירושלים ליום שני טו אדר, טוב שיסע רק ביום שני טו אדר אחרי עלות השחר, ולא יסע בליל שני, וכך לכו"ע חיובו במצוות הפורים הוא רק ביום יד ואינו מחוייב לעשות את מצוות הפורים גם ביום טו. אך אם ייסע לירושלים בליל טו, יש דעות שיצטרך לחגוג פורים גם ביום טו, כיון שבעלות השחר של יום טו יהיה בירושלים.

תושב כפר חב"ד הנמצא בליל יד בירושלים, וחוזר לכפר חב"ד לפני עלות השחר של יום יד, צריך לחגוג פורים ביום יד, ויקרא מגילה בליל יד בירושלים – ובברכה. וכן אם נמצא בכפ"ח בעלות השחר של יום יד ונוסע לירושלים ביום יד – יקרא בברכה ויקיים מצוות היום ביום יד אפילו בירושלים.

שושן פורים:

אין חובה ללכת עם בגדי שבת.
אין אומרים תחנון ואסור בתענית.
נוהגים בו קצת משתה ושמחה.
מותר לעשות בו את כל המלאכות.

איפריילכען פורים ומסמך גאולה לגאולה בקרוב ממש

הרב מאיר אשכנזי – מוסמך מן המוסדות האשכנזיים דאתרא

